

Bavorská štátna knižnica sa orientuje hlavne na digitálne médiá

Elektronizácia a internetizácia prináša množstvo výziev pre celú spoločnosť, hlavne však pre knižnice a iné pamäťové inštitúcie vo všetkých krajinách. Jednou z nich je aj Bavorská štátna knižnica v Mníchove. Svoje meno nesie od roku 1919. Založená bola v roku 1558 vojvodom Albrechtom V. na dvore Wittelsbachovcov. Dnes je ústrednou knižnicou Bavorska, štátnym úradom pre všetky záležitosti týkajúce sa bavorských knižníc a jednou z najväčších vedeckých knižníc na území nemecky hovoriacich krajín.

Ďalšie informácie nájdete na: www.bsk-muenchen.de

Bavorská štátna knižnica plní množstvo úloh na lokálnej, regionálnej, národnej a medzinárodnej úrovni. Zodpovedá za starostlivosť o kultúrne dedičstvo a uchovanie postavenia Bavorska vo svete vedy. Má široké spektrum odborov s ťažiskom na zbierkovú činnosť v oblasti vied o staroveku, histórii, hudbe a východoeurópskych štúdií. V týchto ťažiskových oblastiach je podporovaná Nemeckou výskumnou spoločnosťou a ako celo-nemecká inštitúcia zodpovedá za kvalitné sprístupňovanie vedeckej literatúry v týchto odboroch. K tomu patrí aj ponuka elektronických médií. Ďalší dôležitý aspekt sú aj zbierky v nadnárodných katalógoch. Bavorská štátna knižnica participuje napríklad na Elektronickej knižnici časopisov (EZB), ktorú už medzičasom tvorí vyše 500 knižníc. Je tiež centrálou Nemeckého zväzu knižníc a poskytuje, ako regionálne kompetenčné centrum informačných technológií, služby v oblasti vývoja, dodávania a spravovania výkonných knižničných aplikácií, ktoré využívajú všetci členovia Zväzu nemeckých knižníc.

Fond Bavorskej štátnej knižnice (BŠK) v Mníchove patrí k najvýznamnejším zbierkam kníh na svete a zároveň je druhou najväčšou univerzálnou knižnicou v Nemecku a druhou najväčšou knižnicou časopisov v Európe. Vlastní takmer desať miliónov zväzkov a okolo 96 000 rukopisov.

Ponuka obsahuje zhruba 62 000 vydávaných časopisov a novín. Čoraz väčší význam získavajú digitálne médiá. V súčasnej dobe sprístupňuje už 7 300 licencovaných elektronických časopisov a približne 400 CD a online databáz. Trend má výrazne stúpajúci charakter. O bezproblémový chod obrovskej knižnice sa stará 460 zamestnancov. Elektronické časopisy a online databázy sú sprístupňované prostredníctvom softvéru HAN (Hidden Automatic Navigator).

Jednou z najväčších výziev knižnice je bezpečný a komfortný prístup k elektronickým časopisom a online databázam, ktoré sú medzičasom k dispozícii v obrovských počtoch. Rozhodujúcim faktorom je bezpečná kontrola oprávnených používateľov a licencií, ako aj rozsiahly reporting, na dokumentovanie využívania jednotlivých zdrojov. Tieto výsledky slúžia, ako podklad pri realizácii predplatného jednotlivých licencií. Preto v spolupráci so spoločnosťou H + H Software GmbH vyvinula a nasadila softvér HAN (Hidden Automatic Navigator), ktorý je riešením presne podľa požiadaviek knižnice. Softvér HAN spĺňa tri kľúčové úlohy:

- autentifikáciu užívateľa v systéme
- automatické sprístupnenie elektronických časopisov a online databáz
- detailne sledovanie a protokolovanie využívania služieb.

Inštalácia a implementácia softvéru HAN do knižnice prebehla bez problémov, reálna prevádzka sa začala po krátkej testovacej fáze. Spoločnosť H + H Software musela pre používanie HAN-u vytvoriť rozhranie k lokálnemu prihlasovaciemu systému a k databáze používateľov knižnice. Zodpovednosťou za administráciu HAN-u a zasieňovanie databáz bola poverená pani Ursule Casny, ktorá sa rýchlo presvedčila o funkčnosti a obsluhu systému HAN, predovšetkým o jeho štruktúrovanej a prehľadnej pracovnej ploche. Administratívna náročnosť je sčasti podmienená technickými zmenami databáz a elektronických časopisov. Spoločnosť H + H Software sa však týmto zmenám prispôbuje spravidla v krátkom čase. Okrem toho knižnica a spoločnosť H + H Software majú podpísanú zmluvu o podpore, ktorá pokrýva väčšinu práce s administráciou a implementovaním zmien vyplývajúcich z pridávania nových elektronických zdrojov. Neustále sa zvyšujúce počty prístupov k elektronickým zdrojom si v knižnici vyžadujú vysoko výkonné softvérové riešenie, čo HAN presne spĺňa. V priebehu jedného roka vzrástol počet prístupov k databázam a elektronickým časopisom o dvojnásobok a tendencia je stále stúpajúca. Rast spôsobuje nielen zvyšujúci sa počet prístupov, ale aj rozširujúca sa ponuka elektronických zdrojov,

ktoré sú používateľom sprístupňované prostredníctvom HAN-u. Napriek tomu sa pre spoločnosť H + H Software GmbH črtajú ďalšie veľké výzvy: elektronické časopisy sa na trhu už etablovali, teraz sú na rade elektronické knihy, e-booky.

Národné licencie v Nemecku

S cieľom neustále zlepšovať prístup k elektronickým odborným informáciám na nemeckých vysokých školách, výskumných zariadeniach a vedeckých knižniciach, financuje Nemecka výskumná spoločnosť nákup národných licencií.

Cieľom je realizovať prístup k veľkým digitálnym textovým obsahom a odborným databázam v oblasti kultúry, práva, sociológie a politológie, ako aj v oblasti medicíny, technických a prírodných vied. V rámci projektu Nemeckej výskumnej spoločnosti bola pre knižnicu vyvinutá platforma pay-per-use, ktorá umožňuje záujemcom platený prístup k odborným databázam, napriek tomu, že nie sú zapísanými používateľmi knižnice alebo knižnica nemá licenciu na želanú databázu. V oboch prípadoch sa pri technickej realizácii využilo riešenie HAN od spoločnosti H + H Software.

Napriek silnému trendu k online databázam sa tak, ako predtým, intenzívne využívajú aplikácie a databázy na CD-ROM. Potvrdzujú to stabilné čísla zo štatistík z posledných rokov. Knižnica preto poverila spoločnosť H + H Software implementáciou riešenia, ktoré by malo optimalizovať uchovávanie a sprístupňovanie obsahov na CD nosičoch. Toto riešenie pozostáva z dvoch nezávislých aplikácií, ktoré spolu úzko kooperujú – NetMan a VirtualCD Terminalserver. Tieto aplikácie nahradili v knižnici pôvodný „CD jukebox“. Prenos dát je pritom dvestokrát rýchlejší, ako načítavanie CD. Veľkou výhodou aplikácie VirtualCD je prispôbenie technológii terminálneho servera v knižnici. Licenčné práva a generovanie kvalitných štatistík je zabezpečovaný prostredníctvom manažérskeho systému NetMan. V čase zavedenia softvéru bolo prostredníctvom aplikácií NetMan a VirtualCD spravovaných 150 CD-ROM-ových databáz. Aktuálne sa tento počet zvýšil na 190.

Bavorská štátna knižnica chce byť modernou knižnicou poskytujúcou svojim používateľom množstvo pracovísk s počítačmi, odkiaľ majú priamy prístup ku katalógom a elektronickým médiám. V predsieni výpožičného priestoru sa nachádza 27 počítačov, ktoré slúžia užívateľom na rešerše. Vo všeobecnej študovni s otváracími hodinami každý deň od 8.00 do 24.00 hod. a vo vedľajších študovniach majú návštevníci tiež prístup ku katalógom a elektronickým zdrojom. Na všetkých takmer 100 počítačových pracoviskách je k dispozícii prístup na internet a možnosť tlače za poplatok. Knižnica tiež umožňuje rešeršovať v hlavnom katalógu OPAC plus a v databázach či elektronických časopisoch, a to nielen návštevníkom knižnice. Všetci registrovaní obyvatelia Mníchova s bydliskom v rámci siete mestskej koľajovej dopravy môžu využívať elektronické zdroje prostredníctvom externého prístupu. Takto definované územie v tomto prípade funguje ako virtuálny kampus, ktorý na rozdiel od univerzitných knižníc Bavorská štátna knižnica nemá. Pri prihlasovaní sa udáva okrem iného aj osobná identifikácia a poštové smerovacie číslo, aby mal poskytovateľ licencie akceptovateľnú informáciu o geografickom priestore. Pri niektorých databázach a elektronických časopisoch je knižnica schopná ponúkať prístup prostredníctvom národnej licencie alebo pay-per-use aj jednotlivcom v celom Nemecku, ktorí predtým neboli registrovaní v knižnici. Aj v tomto prípade je nutná zodpovedajúca autentifikácia. Využívanie katalógov a elektronických zdrojov externými užívateľmi častokrát prevyšuje počet prístupov, ktoré sú realizované priamo v knižnici.

H + H Software GmbH je softvérová firma so sídlom v Göttingene. Založená bola v roku 1989. K jej kľúčovým oblastiam patrí softvérový vývoj, poradenstvo a distribúcia riešení pre manažment aplikácií, licencií a počítačových sietí. Klienti H + H Software GmbH sú priemyselné podniky, živnostníci, univerzity, verejné inštitúcie, knižnice a školy. Medzi ponúkané produkty patria NetMan, NetMan Desktop Manager, VirtualCD, HAN (Hidden Automatic Navigator) a proGuard. Spoločnosť H + H Software ponúka aj NetMan pre školy a H+ H školský box, ktoré predstavujú verziu aplikácie NetMan optimalizovanú pre použitie v školách.

Na Slovensku zastupuje spoločnosť H + H Software GmbH firma abib, s. r. o., ktorá je oficiálnym partnerom pre poradenstvo, predaj, inštaláciu, implementáciu a všetky po predajné služby produktov a softvérových riešení vyvinutých spoločnosťou H + H Software GmbH.

Pavol Baťalík

(abib, s. r. o.)

Frank Büermann

(H + H Software GmbH) ■